

Партньорските отношения между Народно читалище „Надежда – 1869“, Клуб по битова култура и Народна библиотека „П. Р. Славейков“ – Велико Търново

Павлина Владева

Народно читалище „Надежда – 1869“, Велико Търново

Partnership relations between the National Community centre „Nadegda – 1869“, Club domestic culture and Regional Public library „P. R. Slaveikov“ – Veliko Tarnovo

Pavlina Vladeva

National Community centre „Nadegda – 1869“, Veliko Tarnovo

Abstract: Followers of the old Bulgarian traditions in folk arts are members of the Club domestic culture of the National Community centre „Nadegda – 1869“, which in 2022 years celebrates the 35-th anniversary. The beginning of the club was launched in 1987 from heart woman from Tarnovo – Tsvetanka Dacheva. The main aim of the club placed at the beginning is to preserve and renew the traditions in the development on the city's ancient handicrafts frivolite, poanlas, fillets, household tissue, artistic embroidery, tekstil panels, trims and others. To promote their work the club organizes exhibitions for Christmas, Baba Marta, the celebration of the city Veliko Tarnovo, Easter. They turned the club into one of the emblems of „Nadegda – 1869“. The report pay special attention to the sustainable partnership and interaction between the Club domestic culture of the National Community centre „Nadegda – 1869“ Veliko Tarnovo and the Regional Public library „P. R. Slaveikov“ Veliko Tarnovo.

Keywords: Club domestic culture, the Regional National Community centre „Nadegda – 1869“, Regional Public library „P. R. Slaveikov“, traditional exhibitions-bazaars, book presentations, e-books.

Резюме: Продължители на старата българска традиция в областта на народното художествено творчество са членовете на Клуба по битова култура при Народно читалище „Надежда – 1869“, Велико Търново, който през 2022 година чества 35 годишен юбилей. Началото на клуба е поставено през 1987 година от една сърцата търновка – Цветанка Дачева. Главната цел на клуба, която се поставя при самото учредяване е да се съхрани и обнови традицията в изработването на стари градски ръкоделия: фриволите, поанлас, филе, макраме, битова тъкан, художествена

бродерия, текстилни пана, приложения и др. За популяризирането на своята работа клубът организира изложби за Коледа, Баба Марта, Празника на града, Великден. Те превръщат клуба в една от емблемите на Народно читалище „Надежда – 1869“. В доклада се отделя специално внимание на устойчивото партньорство и взаимодействието между Клуба по битова култура при Народно читалище „Надежда – 1869“, Велико Търново и Народна библиотека „П. Р. Славейков, Велико Търново.

Ключови думи: Клуб по битова култура при Народно читалище „Надежда – 1869“, Народна библиотека „П. Р. Славейков“, традиционни изложби-базари, презентации на книги, електронни книги.

Годините като птици отминават.

*И само спомени във нас
остават.*

Косите вече посребряват.

Ръцете ни се уморяват.

*Но никоя от нас не ще
самичка да се предаде –*

Нали се българка зове!

Че кой на младите тогаз

ще им покаже, предаде

събраното от векове –

от баби, майки и бащи.

И българското защити.

Това стихотворение написано от родолюбката Цветанка Дачева звучи като програма към Клуба по Битова култура, който тя създава през 1987 г. То е завет, отправен към сънародниците да пазят и предават на младите поколения българските народни традиции в областта на облеклото и бита. Цветанка Дачева е правнучка на баба Дона Милина, укривателка на Васил Левски в Троян. Била е тъкачка и народна лечителка. Генетичната памет не изневерява и Цветанка е филизът в родословното дърво. Продължава завещаното от прабаба си. Тя е възпитаничка на Стопанското училище „Мария Попова“. Умее да тъче, плете, бродира. Има богат опит в ръководството на кръжоци и клубове с ученици и възрастни. Участва в

национални и международни фестивали, изложби и панаири. Награждавана е с грамоти, дипломи и медали. По идея на Цветанка Дачева през 1987 г. в НЧ „Надежда – 1869“ започва да функционира Клуб по битова култура. Читалищното настоятелство в лицето на н. с. Нивяна Бъчварова подкрепя идеята за формация, в която търновки да плетат, да шият и бродират. Да продължат българските народни традиции в областта на облеклото, уредбата на дома и кулинарията. Учредителките са 18 жени, които поставят основите на клуба. Те са с различни професии, но със завидни умения. Милеят за родното, пресъздават автентичното, за да го запазят за поколенията. През годините в клуба членуват 46 жени. Обединява ги голямата любов към богатото наследство, оставено от баби и майки, съхранило през вековете жилавия български корен. За 35-годишния период от своето съществуване в клуба са членували над 70 търновки.

С Цветанка Дачева се запознах през 1987 г., когато се включих в Клуба по битова култура при НЧ „Надежда – 1869“. Станах една от учредителките. Бях говорител на клуба и отговорник за връзката с медиите в града. Бях на 36 години и вече 35 години популяризирам дейността му. Дачева беше мъдра жена. Нейният дом беше духовен оазис, широко отворен за хора на изкуството и културата: журналисти, писатели, артисти. Тя ги посрещаше с кафе и домашни сладки. Беше добра домакиня и отлична кулинарка.

След промените 1989 г. Дачева сподели с мен: „В променящия се глобален свят българите трябва да се опрат на традиционните народни занаяти, на уникалния ни фолклор за да съхранят и запазят българската националната идентичност.“ В името на традициите, които трябва да се предават на новите поколения и в нейна памет, клубът съществува. Сменят се поколенията, клубът се развива и е в съзвучие със съвременето. През тази година три нови майсторки Десислава Войкова, Йорданка Попова, Петя Петрова се вляха в нашите редици. Те са неговото бъдеще.

Народното художествено творчество е наследило най-добрите образци и традиции на нашите прадеди – траки, прабългари и славяни. Оцеляло е на най-безпристрастния съдник – времето. Българските национални костюми, черги, китеници са живата

връзка с миналото на народа ни. Те са безценно народно богатство. Пред самодейците-приложници е поставена главната цел: да се съхрани и обнови традицията в изработването на стари градски ръкоделия: битова тъкан, плетене на 1, 2, 5 куки, филе, макраме, фриволите, поанлас, калоферска дантела, приложения, текстилни пана, художествена бродерия.

През 1987 г. Цветанка Дачева организира първите две изложби в Клуба на ОФ. За дейността си състава е награден със златна значка и званието „Отличник читалищна дейност“. За популяризиране работата на жените се организират камерни изложби във фабрики, предприятия, социални домове. Престиж за клуба е участието в Националния панаир на занаятите в с. Орешак през 1989 г. на Цветанка Дачева, Маргарита Петрова, Мария Старирадева, Мария Цонева, Гинка Аврамова. Традиционни са изложбите за Коледа, Баба Марта, Празника на града – 22 март, Великден. Дългогодишната секретарка на читалището – Таня Петрова умело аранжира изложбите. От 1991 г. и до днес изложбите-базари радват много посетители. Провежданите томболи подпомагат финансовите разходи по реализиране на цялостната дейност. Наши и чужди туристи, посещаващи Велико Търново отнасят като скъп спомен плетиво, бродерия, мартеница. През 1993 г. Цветанка Дачева е избрана за почетен председател. Мария Старирадева става художествен ръководител на клуба, а Павлина Владева председател.

На 14 юни 2007 г. в театралния салон на читалището Клубът чества 20-годишен юбилей с празнично тържество. Председателят Павлина Владева е автор на дипляна и мултимедия, прочита доклад за дейността на клуба. Самодееен състав при Хуманитарна гимназия „Св. Св. Кирил и Методий“ показва спектакъла „Криво-разбраната цивилизация“. Във фойето на читалището беше аранжирана великолепна изложба-базар с томбола. Представени бяха плетени и бродерани карета, покривки, дрехи др.

На 21 ноември 2017 г. клубът празнува 30-години от основаването си и 130-години от построяването на първия читалищен театрален салон в България. Изготвени са мултимедия и рекламна дипляна от арх. Донка Колева-Радева и Павлина Владева. На тържеството Павлина Владева прочита доклад за дейността на клуба

през изминалия период. Самодейни състави изнасят концерт за юбилея и за Деня на Християнското семейство. Председателят на Читалищното настоятелство арх. Донка Колева-Радева връчва грамоти на членовете на клуба. Търновци са възхитени от красивите карета, покривки и шевици, показани на юбилейната изложба-базар с томбола.

През 2018 г. клубът гостува на Сдружение „Малакопис“ град Солун с камерна изложба. През 2019 г. Фолклорен ансамбъл от Солун участва във Велико Търново в концерта за 150-годишнината на читалището. Гръцките гости са впечатлени от изложбата-базар на клуба.

По покана на народния представител от ВМРО доц. Милен Михов през месец април 2018 г. беше представена в Народното събрание София Изложба „Великите народни събрания, проведени в НЧ „Надежда – 1869“. Клубът по битова култура представи Изложба с плетива по техника фриволите, поанлас, българска художествена бродерия, мартеници, коледни играчки. Арх. Донка Колева и историкът Павлина Владева презентираха читалището като люлка на парламентаризма в България и като най-стар културен институт в старопрестолния град, а клуба като продължител на народните художествени занаяти.

Участвахме с плетива и бродерии с изложба-базар през април 2018 г. в ДКС „Васил Левски“ на Международната Туристическата борса „Културен туризъм“.

През 2018 г. беше осъществена лектория от 3 лекции по проекта „Вкусът на времето“ с ученици от ПГ по туризъм „Васил Берон“. Доц. Иван Лазаров запозна аудиторията със „Средновековната българска кухня“. Етнографът Галя Чохаджиева представи „Традиционната българска селска и градска кухня“. Павлина Владева сподели за „Храната и храненето при социализма“.

Участничките в клуба се включиха в конкурса „Вкусът на времето“. На 7 юли 2018 г. на Общинския празник за Освобождението на Велико Търново от Османско владичество те подредиха Кулинарна изложба-базар пред паметника „Майка-България“ и предизвикаха интерес сред гражданството.

Участвахме с плетени и бродирани изделия в изложба-базар през април 2019 г. в Изложбени зали „Рафаел Михайлов“ на Международната Туристическата борса „Културен туризъм“.

Най-активни през годините по време на изложбите бяха: четирите Мари: Старирадева, Иванова, Петкова, Чертоянова, Петранка Корфонозова, Иванка Стоянова, Радка Иванова, Елена Стоянова, Ивелина Митева. Клубът извършваше благотворителна дейност като даряваше изработени предмети и мартеници на детски градини, училища, социални домове.

Днес в клуба участват 20 жени, които изработват плетива на 1, 2, 5 куки, макраме, фриволите, поанлас, художествена бродерия, плъстене на жива вълна, оригами. Гордеем се с членовете на Задругата на майсторите: Тотка Пенчева, Ивелина Митева, Искра Илиева, Десислава Войкова.

Членовете на клуба осъществяват творчески срещи, които ги обогатяват и разширяват кръгозора им във Велико Търново в музеите и библиотеките на града. Те посещават изложби, презентации на книги, слушат лекции. Колективното посещение на спектакли, концерти, празници обогатява клубния живот. Незабравими са посещенията в Арбанаси, Банско, Благоевград, Русе, Габрово, Троян, Орешак, Трявна, Шумен, Солун, Карлово, Калофер, Сопот, Елена, в манастирите Дряновски, Рилски, Соколски, Троянски, Елена. Ползотворни са срещите в читалища с подобни формации. Полезни са посещенията в историческите и етнографски музеи и къщи, където се виждаха автентичните завеси, дантели, покривки. Докосвайки се до тези съкровища на културното ни наследство, съхранили старата градска уредба, се раждаха новите идеи, които жените вплитаха в бъдещите си творби.

Клубът живее пълноценен социален живот. Заедно се празнуват рождени, имени дни, юбилеи. Традиция е да се отбелязват Бабин ден, 8 март, Великден, Еньюден, Никулден, Коледа. Ритуалите и традиционната трапеза сплотяват колектива. Проявите през годините са популяризирани и отразявани от телевизията „Евроком“ и „Видеосат“, БНР, във вестниците „Борба“ и „Янтра днес“ чрез интервюта, снимки и други материали. През последните години се излъчват в сайта на читалището и в електронни-

те мрежи. Клубът през годините провежда обучения в търновски училища за предаване на традициите при изработване на мартеници, плетива, коледни играчки, боядисване на великденски яйца и други.

През 2022 г. Клубът по битова култура при НЧ „Надежда – 1869“ участва с изложба от мартеници в Румъния. Тя беше посветена на петата годишнина от включването на „Мартеницата“ в списъка на ЮНЕСКО на нематериалното културно наследство на човечеството, като обща номинация от Република България, Република Румъния, Република Молдова и Република Северна Македония. Депутатът в румънския парламент Георги Наков от Съюза на банатските българи в Румъния и бивш почетен консул на България в Тимишоара подкрепи инициативата на румънската Камара на депутатите и музея на селото „Димитрие Густу“ в организирането на изложбите. На 28 февруари и 1 март 2022 г. търновката Надежда Кула представи в Парламента в Букурещ Република България на изложбата с български мартеници, изработени от Клуба по битова култура при НЧ „Надежда – 1869“. На 5 март 2022 г. Надежда Кула показва търновските мартеници и в музея на селото „Димитрие Густу“. Мартениците на двете изложби бяха изработени от: Елена Стоянова, Ивелина Митева, Мария Чертоянова, Искра Илиева, Петя Петрова, Йорданка Попова, Мариана Градинарова.

От 2022 г. ВеликоТърново и регионът вече ще присъстват на първата по рода си „Интерактивна кулинарна карта на българската езикова територия“. Проектът е разработен от Секция за българска диалектология и лингвистична география към БАН. Целта му е да представи езикови и етнографски материали, аудио- и видеозаписи, а също и галерия от снимки, свързани с кулинарната култура на българите като част от националната идентичност. Сладки от 100-годишно Кисимово тесто и яхния от телешко с дюли представиха на 14 май 2022 г. пред екипа арх. Донка Колева и историкът Павлина Владева, рецептите са от книгата „Вкусът на времето“ – Кулинарен пъзел от Великотърновския край“, издадена от читалище „Надежда – 1869“.

През 2022 г. Клубът по битова култура при НЧ „Надежда – 1869“ отбеляза 35-годишен юбилей. Амбициозната програма беше

осъществена благодарение на спечеления Проект „Изкуство и култура Велико Търново“ на Община Велико Търново и включваше: „Летен фестивал на везбеното и плетаческо изкуство „Времето, извезано в шевици, изплетено в дантели“. Творчески ателиета за плетиво на една кука, „жива вълна“ и бродерия с ученици от ОУ „Димитър Благоев“. Изложение-базар „Шарен свят“ на традиционни занаяти и ръчно изкуство с участието на читалища, занаятчийски камари, клубове и занаятчии от градовете Калोфер, Шумен, Велико Търново и село Ресен. Проведе се Творческа дискусия „Любителските клубове по занаяти и тяхното развитие в бъдеще“. Арх. Донка Колева направи дипляна за юбилея. Беше заснет филма „Търновската нишка плете Надежда“ по сценарий на Павлина Владева и Мариана Нуцова. На 15 юли той беше прожектиран в театралния салон на читалището.

Между читалище „Надежда – 1869“ и РНБ „П. Р. Славейков“ съществуват добри партньорски отношения и сътрудничество. Клубът по битова култура при Народно читалище „Надежда – 1869“ е представил 17 традиционни изложби-базари – 8 за Баба Марта и 9 за Коледа във фойето на РНБ „П. Р. Славейков“ през периода 2010–2020. Първата Коледна изложба-базар е открита през месец декември 2010 г., последната през месец февруари 2020 г. – Изложба-базар Баба Марта. В храма на книгите сме приети винаги радушно. Общите ни изяви се превръщат в празници на духа и културата, на прекрасното и непреходното, на българското.

2010 г. – Коледна изложба-базар

2012 г. – Изложба-базар Баба Марта

2012 г. – Коледна изложба-базар

2013 г. – Коледна изложба-базар

2014 г. – Изложба-базар Баба Марта

2014 г. – Коледна изложба-базар

2015 г. – Изложба-базар Баба Марта

2015 г. – Коледна изложба-базар

2016 г. – Изложба-базар Баба Марта

2016 г. – Коледна изложба-базар

2017 г. – Изложба-базар Баба Марта

2017 г. – Коледна изложба-базар

2018 г. – Изложба-базар Баба Марта

2018 г. – Коледна изложба-базар

2019 г. – Изложба-базар Баба Марта

2019 г. – Коледна изложба-базар

2020 г. – Изложба-базар Баба Марта

През 2016 г. Клубът изработва мартеници съвместно с ученици от 3 търновски училища: СОУ „Емилиян Станев“, ОУ „Ба-чо Киро“, ОУ „Патриарх Евтимий“. Общата изложба-базар „Баба Марта“ е представена в РНБ. През месец декември 2016 г. беше показана на Коледната изложба-базар в РНБ.

През 2017 г. изложба-базар „Баба Марта“ беше открита във фойето на РНБ. В нея участваха обучени от нас ученици от СОУ „Емилиян Станев“ със свои мартеници. Коледната изложба-базар зарадва търновци през месец декември 2017 г. Беше представена колекцията от „Коледни и новогодишни картички от два века“ на Павлина Владева. Най-старата картичка беше от 50-те години на ХХ век.

През 2018 г. Клубът по битова култура подготви и осъществи съвместно с библиотеката 2 изложби. През месец февруари беше аранжирана обичаната изложба-базар „Баба Марта“. Много търновци си купиха от автентичните болярски мартеници. През месец декември 2018 г. изложбата-базар „Коледна магия“ заинтригува съгражданите ни и гостите на града. В нея участваха новите членове на клуба от Горна Оряховица – Маргарита Бонева, Кремена Димитрова, Мария Рובהва. Те се представиха с изящни плетива, изработени по техниката калоферска дантела. Мария Рובהва показа кукли. С картини-гоблени, избродирани с мъниста се представи Нели от Стара Загора. Светла от село Малки чифлик аранжира коледна украса, изплетена от хартия. Елка Колева изработи елхови играчки по техниката оригами. Интригуваща беше колекцията от Коледни и Новогодишни картички от ХХ век на Пе-

транка Корфонозова. Томболата и баниците с късмети изненадаха всички присъстващи.

През месец февруари 2019 г. Изложба-базар „Жената и пролетта“ беше проведена в РНБ, освен мартеници имаше и подаръци за празника на жената. Наши гости бяха ученици от търновските училища: СУ „Емилиян Станев“, ОУ „Патриарх Евтимий“, ОУ „Бачо Киро“. Те представиха изработени от тях мартеници. През месец декември 2019 г. е аранжирана Коледна изложба-базар от играчки за елха, украса и подаръци.

На 24 февруари 2020 г. беше открита великолепна Изложба-базар Баба Марта. С уникални мартеници се представиха: Петранка Корфонозова, Иванка Стоянова, Мария Чертоянова, Елена Димитрова, Кинка Кузнецова, Радка Иванова. Беше представена колекцията на Павлина Владева от картички за Баба Марта, 8 март и пролетта.

През 2019 г. НЧ „Надежда – 1869“ спечели от Национален фонд Култура Проект „Цифровото представяне и съхраняване културното наследство от Старопечатен фонд и Историческия театрален салон на НЧ „Надежда – 1869“. Партньор в този проект беше РНБ „П. Р. Славейков“, която дигитализира 78 старопечатни учебници и книги от XIX век. Павлина Владева представи статията „Възрожденски учебници в Старопечатната сбирка на Читалище „Надежда – 1869“.“

Интерес предизвикаха промоциите на книгите на Цветанка Дачева „Претворено с любов“ и „Дона Милина“ в библиотеката. В истински празници на творчеството се превърнаха презентациите на стихосбирката „Слънчеви знаци“ 2003 г. и етнографското изследване „Велико Търново в калейдоскопа на времето“ 2016 г. на Павлина Владева. В Студиото към Съюза на слепите в България в София беше записан електронен вариант на двете книги за незрящи хора. Електронната книга беше дарена в печатен и електронен вариант на Дружеството на слепите във Велико Търново, на филиала на Народна библиотека „П. Р. Славейков“ в квартал „Бузлуджа“ и на Дружеството на слепите в Горна Оряховица.

В клуба се роди се идеята, да съберем изпитани стари рецепти, от „бабиния тефтер“, още повече, че Цветанка Дачева беше отличен кулинар и познавач на старинната българска кухня. Настоятелството на НЧ „Надежда – 1869“ в лицето на председателя – арх. Донка Колева-Радева прегърна идеята. Със задружни усилия, с много любов и ентузиазъм тя се осъществи. „Вкусът на времето. Кулинарен пъзел от Великотърновския край“, издаден през 2019 г. носи аромата на отминалото време, ухае на бабината кухня. Ненапразно се казва, че от всички сетива вкусовата памет е най-силна. Промоцията на книгата беше на 4 ноември 2019 г. в читалнята на РНБ. Съставителите Арх. Донка Колева-Радева и Павлина Владева представиха пред многобройната публика старата българска кухня като неизменна част от националната ни култура. Кулинарна изложба илюстрира рецептите от книгата. Поради големия читателски интерес книгата беше преиздадена през 2020 г. По решение на читалищното настоятелство в Студиото към Съюза на слепите в България в София беше записан електронен вариант на сборника за незрящи хора. Електронната книга беше дарена на Дружеството на слепите във Велико Търново, на филиала на Народна библиотека „П. Р. Славейков“ в квартал „Бузлуджа“ и на Дружеството на слепите в Горна Оряховица.

На 10.10.2021 г. по телевизия „CodeHealt TV“ се излъчи кулинарното предаване „Вкусни времена“ с участието на председателя на НЧ „Надежда – 1869“ арх. Донка Колева-Радева и председателя на Клуба по битова култура Павлина Владева. Те показаха рецептите „Пиле с канела“ и „Сладко от смокини“ от сборника „Вкусът на времето. Кулинарен пъзел от Великотърновския край“. На 17.11. 2021 г. Павлина Владева участва със статията „Електронните книги и хората със зрителни проблеми“ в XX Национална научна конференция с международно участие – Библиотеки – Четене – Коммуникации, която беше отпечатана в сборника от конференцията.

От 2022 г. Велико Търново и регионът вече ще присъстват на първата по рода си „Интерактивна кулинарна карта на българската езикова територия“. Проектът е разработен от Секция за българска диалектология и лингвистична география към БАН. Целта му е да представи езикови и етнографски материали, аудио- и видеозапи-

си, а също и галерия от снимки, свързани с кулинарната култура на българите като част от националната идентичност. „Сладки от 100-годишно Кисимово тесто“ и „Яхния от телешко с дюли“ представиха на 14 май 2022 г. пред екипа арх. Донка Колева-Радева и историкът Павлина Владева, рецептите са от книгата „Вкусът на времето. Кулинарен пъзел от Великотърновския край“.

Дигитализацията на старопечатния фонд на НЧ „Надежда – 1869“, заснеманията на изложбите-базари на клуба, презентациите на издадените книги бяха осъществени от библиотечните работници, преди всичко от отдел „Информационни технологии“ със завеждащ Калоян Здравков. Изказваме благодарност на всички участвали в тези дейности: Марина Стойкова, Красимир Витанов, Татяна Здравкова, Мартина Янкова.

За ползотворното сътрудничество и партньорските отношения между НЧ „Надежда – 1869“, Клуба по битова култура и РНБ „П. Р. Славейков“ има решаващо значение ръководството на библиотеката в лицето на директора – доц. д-р Калина Иванова и зам.-директора – д-р Иван Александров, които винаги са ни съдействали. Изказваме им нашата сърдечна благодарност.

